

A studio Rubín

PLÁN B

~~Po škole~~

text: Jiří Ondra, Dagmar Fričová a kolektiv

režie: Jiří Ondra

dramaturgie: Dagmar Fričová

výprava: Jana Hauskrechtová

hudba: David Oupor

video: Dita Havránková

hlas komentáře: Hanuš Bor

hrají: Agáta Kryštofková, Jiří Panzner,

Natálie Řehořová a David Oupor

premiéra: 21. KVĚTNA 2023 V A STUDIU RUBÍN

Tvůrci inscenace děkují Tomáši Alferimu za hudební spolupráci, Radce Fiedlerové za zapůjčení paraplete a Hanuši Borovi za propůjčení hlasu.

Text vznikl za podpory tvůrčího stipendia Ministerstva kultury ČR.

Eskapismus

Eskapismus je jev, který představuje individuálně smířlivou reakci člověka, který vklouzl do iluzorního vesmíru a schovává se před realitou. Jednoduše řečeno, uvažovaný fenomén spočívá v touze jedince nebo určité society opustit obecně přijímaný životní model. Základem úniku je nedostatek důvěry v obecně zavedené normy. (...) Pro vznik fenoménu úniku je nutné, aby společnost dosáhla vrcholu svého vlastního vývoje, ve kterém sociální nepřizpůsobivosti a vyloučení ze společnosti nevedou k smrti, jako v primitivní společnosti, kde byl jako častý trest volen ostrakismus.

CO JE TO ESKAPISMUS?

Eskapismus se objevuje ve chvíli, kdy existence v realitě není pro jedince uspokojivá. Život vyžaduje překonávání překážek a vynaložení značného úsilí k dosažení štěstí. Únava a skepse může naopak vést ke snění o utopické či fantazijní realitě, o životě, kde je vše jasné a pohodlné. (...) Dočasné stažení se do iluze a odevzdání se snu lze považovat za formu relaxace, úlevu od stresu. (...) Někteří jedinci neunesou náraz, který nastává ve chvíli, kdy se z fantazijního světa vrací zpět do reality. Vysněný svět je hezčí, zajímavější a pestřejší. Tito jedinci nejsou postupně schopni se zříci fikčního světa. (...) Eskapismus je druhem psychologické obrany, často existuje ve spojení s hraniční poruchou osobnosti.

Eskapismus lze nalézt v aktivní (sex, studium, hry, práce, sport) a v pasivní formě (čtení knih, meditace). Únikovým prostředkem je také kariéra, náboženská víra, počítačové hry, to znamená vše, co lze použít jako kompenzační nástroj a co zahaluje reálné nevyřešené problémy.

(...) Tendenci k útěku z reálné existence často předchází přítomnost různých stresorů. (...) Často také vzniká po psychickém traumatu, nebo v důsledku tvrdé práce, života v nepříznivém prostředí a neschopnosti vybudovat odpovídající vztahy s okolím. Psychologický únik vede jedince ke ztrátě spojení s realitou, k přerušení skutečných vztahů, ke zrušení tvůrčí činnosti zaměřené na sociální rozvoj. Tento jev jedinci nahrazuje snadnou a pohodlnou existencí (...). Nebezpečí eskapismu spočívá v tom, že brání rozvoji osobnosti. Když neexistuje touha překonat obtíže, nedochází ke kultivaci charakteru a výsledkem absence této touhy je pokus o falešný život. V současnosti existuje mnoho možností a způsobů, jak uniknout z reality. (...) Eskapista může reálně opustit společnost, například když se přestěhuje do prakticky neobydlené vesnice nebo do nepřístupného regionu.

To v důsledku znamená, že tento jedinec přestane projevovat zájem o obecně přijímané normy a vybere si svět svých vlastních snů. (...)

Jak se zbavit útěku?

Zbavit se touhy uniknout ze stávající reality do vynalezeného světa, takzvaného iluzivního světa, je někdy docela obtížné. Moderní medicína tento jev neřadí do kategorie duševních poruch. Mnoho studií však prokázalo, že eskapismus se často stává základem pro vznik mánie, depresivních stavů a dalších poruch osobnosti.

V posledním desetiletí se týká stále více mladých lidí ve věku dvanáct až dvacet šest let, často se jedná o tzv. počítačový únik nebo stažení do virtuality. Tato variace uvažovaného fenoménu nejen nutí postižené k vytváření fiktivního hrdinského příběhu, ale také je činí závislými.

Jak se vypořádat s únikem?

Jako taková léčba eskapismu neexistuje, protože analyzovaný fenomén nelze považovat za patologický stav. Existuje pouze několik obecných doporučení. Člověk musí začít přijímat realitu jako celek se vši netraktivitou a problémy. To není snadné a vyžaduje to určité úsilí a trénink. Nesplněné sny vedou k nespokojenosti se sebou samým a existencí, díky tomu se člověk dostává ještě hlouběji do iluzorní reality, takže je důležité začít fantazie převádět do reality. Nejdůležitější věcí v boji proti úniku od paralelní reality je odstranění příčiny, která způsobila útěk ze skutečnosti.

Důsledky úniku

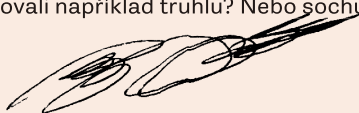
(...) Hlavní nebezpečí spočívá v možnosti konečně opustit realitu a žít zbývající čas v obrovském množství fiktivní reality. Eskapismus je jev, který je na jedné straně normálním projevem

lidské psychiky, každý jednatlivec cítí potřebu uniknout od každodenních starostí, odpovědnosti a stresu. (...) Člověk zcela ponořený do neexistujících fantazijních světů začne vnímat svou fyzickou existenci jako obtížnou nutnost, nudnou povinnost (...). Výsledkem takového úniku je rozpad rodinných vztahů a sociálních vazeb, narušená adaptace a duševní porucha. V extrémních projevech vede často k depresivní epizodě nebo sebevraždě.

• http://cs.housepsych.com/eskapizm_default.htm

Kunsthistorik je pudový majetník, vášnivec, krasomil, duchovní homosexuál, donchuán, satyrik, jednooký mezi slepými... Už jste někdy restaurovali například truhlu? Nebo sochu?

DAVID

Bílé ruce
bílá tvář
ty kamenné srdce máš
šla bych s tebou
kamkoliv
však ty podstavec máš
Bílé ruce
bílá tvář
dál v kameni ožíváš
srdce mé
i duši mou
přes most času ovládáš
Ref.:
V minulých dobách
je má cesta snová
dnes se každý schová

za zbytečná slova
bíle – mramorová
je pleť Davidova
přítomnost je vdova
které chybí nová
tvář...

Epilog:
Nad blankytnou
oblohou
zlatým řezem
Slunce žhnou
bývala jsem torzo
mé duchovní korzo
prošel bys i bez nohou

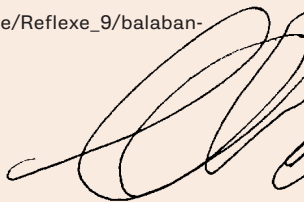
• Agáta Kryštkůvková

Útěk od pravdy

S neochotou, ano nemožností vystavit se Pravdě, „jít k světlu“ (J 3,20), neodlučitelně souvisí zmíněný existenciální eskapismus, útěk před Pravdou, či spíše od Pravdy. Na tomto útěku, byť ještě jakoby v „ráji“, hledá si člověk všemožné skrýše a úkryty: Simuluje tak Boží nepřítomnost, neboť jen ve tmě Boží nepřítomnosti, v iluzi absence Pravdy, může žít člověk jako „bůh“ (ELOHÍM, Gn 3,5b); jen v uklizenosti do nezřetelna, ano zamýšleného neexistování, jen v atmosféře bezodpovědného privatissima, může ADAM simulovat, že je ELOHÍM = božstvo odpovídající jen samo sobě. Tato iluze, jakkoli úsilná a nábožensky snad racionalizovaná a emotizovaná, není přesto perfektní; její mechanismus, jakkoli elektronicky jemný, selhává. Ano, člověk se může uchýlit do samotného „středu věcí“ („uprostřed stromů v zahradě“, Gn 3,8b), tam, kde proudí život, kde se rozhoduje o osudech člověka i světa, kde se pěstuje optimismus vtělovaný do mesiánských ideologií či pseudomystických vznětů; ale člověk se uchyluje do „středu“ tak, aby nebyl „viděn“ Pravdou, tak „jako by Pravdy nebylo“; bez odpovídání tomu, co ho ustavilo a vyslalo do existence a k správě všeho mimolidského tvorstva. Člověk není již prozařován Životem, který ovšem (naštěstí!) nemůže uchopit a vlastnit, životem, který je Chesed a Šalóm, životem, rostoucím z toho, co je „mimo dobro a zlo“, poněvadž je víc, nesouměřitelně víc než „dobro“, totiž duchovní klíčivá síla chránící lidskou psyché před pýchou a skepsí a lidské sóma před nemocemi a smrtí.

- Milan Balabán, in: https://www.reflexe.cz/File/Reflexe_9/balaban-eskapismus.pdf

Eskapismus v sociologii a teorii médií

Projevy eskapismu objevili již Paul F. Lazarsfeld a Herta Herzogová v jednom z prvních výzkumů mediálního publika, který zkoumal posluchačky rozhlasových nekonečných seriálů ve Spojených státech 30. let 20. století.

Eskapismu se posléze věnovali zejména představitelé tzv. teorie užití a uspokojení. Podle A. Giddense je schopnost médií eskapismus nabízet součástí jejich širší schopnosti vytvářet tzv. ontologické bezpečí (snižování úzkosti, vnášení řádu a srozumitelnosti do života). Pojem eskapismus používají rovněž často autoři, kteří studují tzv. parasociální interakci mediálního publika, zejména pak identifikaci diváků s postavami mediálních fikcí (Horton a Wohl, Noble...).

Za klasickou studii eskapismu potvrzující je považována práce Janice Radwayové Reading romance, která zkoumala čtenářky tzv. červené knihovny. Její názory ovšem popřela Len Angová, která tvrdila, že ženy (zkoumala divačky mýdlových oper) disponují tzv. melodramatickou imaginací – konzumováním romantických mediálních obsahů pryč z každodennosti neunikají, ale naopak si ji s jejich pomocí uvědomují.

- <https://is.muni.cz/el/fss/podzim2004/ZUR402/um/73990/ESKAPISMUS.pdf>

PLÁN B
PTAŠ SE MĚ KDE ZAČÍT MÁŠ
ZTRACENÁ V PŘEDSTAVĚ SVÝ
Z POHLEDU LEHCE POZNAŠ
CESTOVÁNÍ Z ČERNÝCH DNI
ZTRACENÉ DUŠE JÁ ZNÁM
DÁVNO JÁ POZNAL JE SÁM,
NEPTEJ SE JÁ NEJSEM DAL
JESTLI CESTU UŽ K SVŮM ZNÁM
• DAVID OUPOR

sezóna 55

pouť budoucí je tvá

2022/2023

www.astudiorubin.cz

Malostranské nám. 9, Praha 1

grafické zpracování programu: Alexandra Šliková

fotografie: Lenka Glisníková

redakce programu: Dagmar Fričová

produkce: Johana Kolomazníková, Barbora Kunstovná

PR: Pavla Umlaufová

technika: David Oupor

Státní fond kultury ČR

MINISTERSTVO
KULTURY

Za podpory HMP částkou 1800000 Kč.